Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 33

HUDUDIY RIVOJLANISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING IJTIMOIY AHAMIYATI

Umidaxon Sadikjonovna Maksumova*
Falsafa fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) Fardu mustaqil tadqiqotchisi
✉ maksumova81_fdu@mail.ru

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda ayollar tadbirkorligining hududiy rivojlanish jarayonidagi ijtimoiy ahamiyati ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Ayollar tadbirkorligi nafaqat iqtisodiy faollik shakli, balki bandlikni ta’minlash, oilalar farovonligini oshirish, ijtimoiy faollikni kuchaytirish, mahalliy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish vositasi sifatida talqin etiladi. Tadqiqotda ayollar tadbirkorligining rivojlanishi inson kapitali, iqtisodiy mustaqillik, ijtimoiy inklyuziya va gender tenglik kabi kategoriyalar bilan uzviy bog‘liqligi asoslanadi. Shuningdek, hududlar o‘rtasidagi infratuzilmaviy, moliyaviy, axborot va ijtimoiy farqlar ayollar tadbirkorligining imkoniyatlariga ta’sir qilishi ko‘rsatiladi. Xulosa sifatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish hududiy siyosatning iqtisodiy emas, balki ijtimoiy barqarorlik va inson salohiyatini ro‘yobga chiqarishga xizmat qiluvchi muhim yo‘nalishi ekanligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar

ayollar tadbirkorligi, hududiy rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, gender tenglik, bandlik, inson kapitali, iqtisodiy faollik, ijtimoiy inklyuziya, mahalla, tadbirkorlik.

DOI: 10.5281/zenodo.23281679

KIRISH

Bugungi kunda hududlarning barqaror rivojlanishini ta’minlash faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish yoki investitsiyalarni jalb etish bilan belgilanmaydi. Hududning ijtimoiy salohiyati, aholining iqtisodiy faolligi, bandlik darajasi, inson kapitalidan samarali foydalanish va turli ijtimoiy guruhlarning rivojlanish jarayonidagi ishtiroki ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish hududiy taraqqiyotning muhim ijtimoiy omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Ayollar tadbirkorligi orqali ayollarning iqtisodiy faolligi kengayib, ularning mustaqil daromad manbalarini shakllantirish imkoniyati ortadi. Bu jarayon, o‘z navbatida, oilalar farovonligi, mahalliy bandlik va ijtimoiy faollikka ta’sir ko‘rsatishi mumkin. OECD tadqiqotlarida ham ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash bandlik yaratish, iqtisodiy o‘sish va inklyuziv rivojlanish bilan bog‘liqligi qayd etilgan [1] . O‘zbekiston sharoitida mazkur masalaning dolzarbligi yanada ortib bormoqda. UNDPning 2025-yilgi baholashiga ko‘ra, 2024-yilda O‘zbekistonda 2,1 million ayol tadbirkor faoliyat yuritgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2020-yilga nisbatan qariyb yetti baravar ko‘pdir [2]. Ushbu dinamika ayollar tadbirkorligi mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim tarkibiy qismiga aylanayotganini ko‘rsatadi.

Ayollar tadbirkorligining ijtimoiy ahamiyatini, avvalo, uning **bandlikni shakllantirishdagi roli** orqali izohlash mumkin. Ayolning tadbirkorlik faoliyatiga kirib kelishi uning o‘zini o‘zi band qilishi bilan birga, boshqa fuqarolar uchun ham ish o‘rinlari yaratilishiga imkon beradi. Shu tariqa individual iqtisodiy tashabbus asta-sekin oilaviy va mahalliy ijtimoiy manfaatlarga ta’sir qiluvchi omilga aylanadi.

Ayollar tadbirkorligining ijtimoiy ta’sirini quyidagi ketma-ketlikda ifodalash mumkin:

Ayolning tadbirkorlik faolligi → daromad manbaining shakllanishi → oilaviy farovonlik → bandlikning kengayishi → mahalliy iqtisodiy faollik → hududiy ijtimoiy rivojlanish.

Mazkur jarayonni faqat iqtisodiy kategoriyalar bilan izohlash yetarli emas. Chunki tadbirkorlik ayolning jamiyatdagi ijtimoiy mavqei, o‘z imkoniyatlarini anglash darajasi va qarorlar qabul qilishdagi ishtirokiga ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu ma’noda ayollar tadbirkorligi **iqtisodiy faollikdan ijtimoiy subyektlikka o‘tish mexanizmlaridan biri** sifatida qaralishi mumkin. Ikkinchi muhim jihat — **inson kapitalidan foydalanish**dir. Har qanday hududning rivojlanishi mavjud inson resurslaridan qay darajada samarali foydalanilishiga bog‘liq. Ayollarning bilim, kasbiy tajriba, ijodkorlik va tashabbuskorlik salohiyatidan tadbirkorlikda foydalanilishi hududning inson kapitalini kengaytiradi.

Biroq ayollar tadbirkorligining rivojlanishi barcha hududlarda bir xil kechmaydi. Moliyaviy resurslarga kirish, infratuzilma, bozor imkoniyatlari, raqamli ko‘nikmalar, transport va axborot imkoniyatlaridagi farqlar tadbirkorlik faoliyatiga turlicha ta’sir qilishi mumkin. OECD tadqiqotlari ayollar tadbirkorligi oldidagi muhim to‘siqlar qatorida moliyaviy resurslar, ko‘nikmalar, biznes tarmoqlari va qo‘llab-quvvatlovchi muhitga kirishdagi tafovutlarni ko‘rsatadi [3]. Shu sababli hududiy siyosatda **“barcha hududlar uchun yagona yondashuv”** tamoyilidan ko‘ra, hududning o‘ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini hisobga oluvchi yondashuv muhimdir. Ayniqsa, qishloq va chekka hududlarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun infratuzilma, moliyalashtirish, raqamli texnologiyalar, kasbiy tayyorgarlik va bozorga chiqish imkoniyatlarini birgalikda rivojlantirish talab etiladi. OECDning hududiy tadqiqotlarida ham ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashda joyga xos va inson ehtiyojlariga yo‘naltirilgan mexanizmlarning ahamiyati ta’kidlangan [4]. Ayollar tadbirkorligining yana bir muhim ijtimoiy natijasi — **ijtimoiy inklyuziyaning kuchayishi**dir. Ijtimoiy inklyuziya shaxsning iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish imkoniyatini anglatadi. Tadbirkorlik ayollarning iqtisodiy munosabatlarda faol subyekt sifatida qatnashishiga sharoit yaratadi. Bu esa ularning oiladagi va mahalladagi ijtimoiy mavqeining o‘zgarishiga ham ta’sir qilishi mumkin. Bunda ayollar tadbirkorligini faqat “ayollarga yordam berish” modeli asosida tushunish tor yondashuv bo‘ladi. Mazkur jarayonni **hududning umumiy ijtimoiy kapitalini rivojlantirish** nuqtayi nazaridan ko‘rish maqsadga muvofiq. Ayollar tadbirkorlarining o‘zaro hamkorligi, mahalliy ishlab chiqaruvchilar bilan aloqalari, xizmatlar ko‘rsatishi va yangi ish o‘rinlari yaratishi hududda iqtisodiy va ijtimoiy aloqalar tarmog‘ining kengayishiga xizmat qilishi mumkin.

O‘zbekistonda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan dasturlar ham ushbu jarayonning kompleks xususiyatga ega ekanini ko‘rsatadi. Masalan, UNDPning Women’s Entrepreneurship Support Programme dasturida biznes-rejalashtirish, moliyaviy savodxonlik, marketing, kredit olish va mentorlik yo‘nalishlari birgalikda qo‘llanmoqda [5]. Shundan kelib chiqib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning hududiy modelini quyidagicha ifodalash mumkin:

Moliyaviy imkoniyat + bilim va ko‘nikma + infratuzilma + bozorga chiqish + raqamli imkoniyatlar + ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash → ayollar tadbirkorligi → bandlik va daromad → oilaviy farovonlik → hududiy ijtimoiy rivojlanish.

Mazkur modelda ayollar tadbirkorligi yakuniy maqsad emas, balki hududning ijtimoiy salohiyatini ro‘yobga chiqaruvchi vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, ayollar tadbirkorligi hududiy rivojlanishning faqat iqtisodiy emas, balki **ijtimoiy-falsafiy mazmunga ega bo‘lgan omili** hisoblanadi. Uning ahamiyati ayollarning daromad topishi bilan chegaralanmaydi. Tadbirkorlik orqali bandlik, oilaviy farovonlik, ijtimoiy faollik, inson kapitalidan foydalanish va mahalliy tashabbuslarning rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar shakllanadi.

Ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan, ayollar tadbirkorligi shaxsning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, uning **ijtimoiy subyekt sifatidagi faolligini kuchaytiruvchi mexanizm** sifatida baholanishi mumkin. Shu bois hududiy rivojlanish siyosatida ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashni bandlik, gender tenglik, inson kapitali, ijtimoiy inklyuziya va oilaviy farovonlik siyosatlari bilan uzviy bog‘lash muhimdir. Ayniqsa, hududlar o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni hisobga olgan holda moliyaviy, infratuzilmaviy, ta’limiy va raqamli imkoniyatlarni kengaytirish ayollar tadbirkorligining ijtimoiy samaradorligini oshirishi mumkin. Demak, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish → ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish → oilaviy va mahalliy farovonlikni kuchaytirish → hududning ijtimoiy salohiyatini kengaytirish tarzidagi uzviy bog‘liqlik

hududiy rivojlanishning muhim ijtimoiy mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. *Enhancing Women Empowerment through Entrepreneurship*. OECD Publishing, Paris, 2014. (OECD)

2. UNDP Uzbekistan. *Women’s Entrepreneurship in Uzbekistan: Assessment and Recommendations*. Tashkent, 2025. (UNDP)

3. OECD. *Entrepreneurship Policies through a Gender Lens*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. Paris: OECD Publishing, 2021. (OECD)

4. OECD. *Women Entrepreneurship in Remote Areas in Indonesia and the Philippines*. OECD Publishing, 2025. (OECD)

5. UNDP Uzbekistan. *Women Entrepreneurship Support Programme*. United Nations Development Programme, Uzbekistan. (UNDP)